

Марија Папајани

ЧЕВЛИ СО КРИЛЈА

Наслов на оригиналот:

Παπούτσια με φτερά

Μαρία Παπαγιάννη

Уредник: Наташа Данчевска

Превод од грчки јазик: Мартин Трповски

Лектура: Слаѓана Тодороска

Дизајн и подготовка за печат: Сашо Кузмановски

Печат: Студентски сервис, Скопје

Издавач: Икона, Скопје 2026

тираж: 500

www.ikona.mk

Прво издание: © Σ. Πατάκης ΑΕΕΔΕ (Εκδόσεις Πατάκη), 2016

Овој превод е објавен со финансиска поддршка од ГРЕЕКЛИТ.

GreekLit.

CIP - Каталогизација во публикација

Национална и универзитетска библиотека "Св. Климент
Охридски", Скопје

821.14'06-93-31

ΠΑΠΑΙΑΝΗ, Μαρία

Чевли со крилја / Марија Папајани ; [превод од грчки
јазик Мартин Трповски]. - Скопје : Икона, 2026. - 166 стр. ;
20 см

Превод на делото: Παπούτσια με φτερά / Μαρία

Παπαγιάννη. - Фусноти кон текстот. - За авторката: стр. 165-
166

ISBN 978-608-286-001-5

COBISS.MK-ID 69564933

*За Танос, кој еднаш ми подари
пар чевли со крилја,
за да полетам.*

*Неколку зборови за утопијата
Се наоѓа на хоризонтот, вели Фернандо Бири.
Се приближувам два чекора, а таа се оддалечува два чекора.
Одам десет чекори, а хоризонтот се повлекува уште десет.
Колку и да одам напред, никогаш нема да ја стигнам.
За што служи утопијата?
Токму за тоа: за да одиме напред.*

Едуардо Галеано, *Зборовите патуваат*

*Кралевите ги собира во кутија од кибрит кога спиеш.
И кучињата, ноќе, гледаат со насолзени очи
кон местото каде што некогаш бевме деца.*

Тасос Ливадитис, *Бајка*

1.

АКО РИБИТЕ ЗАМАВТААТ СО КРИЛЈА, НЕ БУДИ СЕ

ЕДНО ПЕРО ПАТУВАШЕ низ ноќта. Еден морнар го виде на средниот јарбол. „Уште една ѕвезда“, помисли, „денес ќе згасне“. Несвесно си замисли желба. Перото одлета и исчезна. Еден бродоломец го виде пред очи и се насмевна. „Сигурно сум задремал, сонував птица, добар знак“, помисли и повторно го зеде веслото. Ветерот пак го подигна перото, го разигра ниско над земјата, а потоа го повлече високо над еден град што молчеше во ноќта.

По темното небо, меѓу ѕвездите, патуваше кралот на птиците. И воопшто не му беше грижа што изгубил едно перо. Ноќта одмина уште малку, ветерот омекна и перото се лизна меѓу куќите, па го заврши својот лет врз правот на улицата. Во оној час кога сите тела спијат, а душите лесно сонуваат, токму во тој час, на улицата се слушнаа бавни чекори. Еден маж, облечен во црно, на околу педесет години, одеше поднаведнат. Облеката му мирисаше на море. Беше фатил доста риби и сите ги продал. Мислеше дека до разденување има уште два часа. Маалските мачки му го препознаа чекорот и се собраа околу него, полузаспани. Се наведна да ги погали и извади две-три риби од торбата за да им ги исчисти. Сите потрчаа да го избераат најдоброто парче и тогаш Арис го забележа перото меѓу нив. Тоа малку се подигна, а потоа, повторно уморно, се навали на земјата. Арис го проследи со поглед, па го зеде в раце и погледна кон небото, како да сакаше да побара кому му припаѓа. Се насмевна и го стави во џебот. Ги извади клучевите и ја отвори влезната врата. Улица на судбините, 3.

Улицата на судбините е надолна улица. Минувачите се симнуваат внимателно за да не се лизнат, а велосипедистите уплашено ја притискаат кочницата до крај. Малку пред да се влее во улицата на музите, на број 3 има една станбена зграда. Од пентхаусот можеш да го опфатиш со поглед целиот град, а

погледот да ти стигне сè до морето. За да се слезе во подрумот, треба да се симнеш по седум скалила, но едната од двете соби има прозорец на нивото на улицата. Кога го изнајми, Арис ја вароса целата кука, стави шарени саксии со цвеќиња пред прозорецот и таму го намести кафезот на своето сакано славејче. Се вика Карлито и дојде следниот ден со камионот, заедно со принцезата Роза.

Оваа година Роза изгасна десет свеќички на тортата што ѝ ја беше направил татко ѝ. Уште од мала, Арис ја викаше „принцеза“, а според расположението стануваше Принцеза Насмеана, Принцеза Откачена или Принцеза Мрчаторка, кога ќе се налутеше и ќе мрчеше. Но и Роза го вика татко ѝ со различни имиња. Рибовојна, Главен Поет, Мека Душа или Раскажувач. Арис се смее на своите прекари. Кога беше мала, ја фрлаше високо до таванот, но во новата кука го избегнува тоа, зашто таванот е низок, а Роза веќе поприлично порасна.

Кога Роза би познавала многу татковци, би можела да каже дека Арис е најдобриот татко на светот, но бидејќи не познава многу, вели само дека Арис е најдобриот татко што би можела

да го има. Секоја вечер, кога Роза спие, Арис ја бакнува во челото и секогаш ѝ вели:

– Ако рибите замавтаат со крилја, не буди се; помисли дека се летечки риби или крилјата на твојата мисла.

Потоа го поздравува Карлито. „Чувај ја принцезата“, му вели сериозно, и заминува на работа. Порано беше морнар, но откако се роди Роза, ги остави големите патувања. Само истетовира сидро на раката за да се сеќава на нив.

Но во морето беше вљубен до уши и никако не можеше да се раздели од него. Затоа стана рибар и секоја ноќ оди на мали патувања до своите мрежи, но никогаш не го трга погледот од копното. Повеќето риби ги продава в зори, штом ќе стапне на брегот. Со текот на времето си стекна верни муштерии што секогаш го избираат него, зашто Арис на секого ќе му подари насмевка, охрабрувачки збор, топло „добро утро“ или песна:

*Риби што светкаат,
риби што доаѓаат,
јато по јато
од Црното Море.
Доаѓаат само кај мене
со своите итри очи,
полни со сребро,
доаѓаат и легнуваат
врз мојата дланка,
рибите на љубовта,
зашега метените риби.¹*

Така, сите сакаат од зашега метените риби што сами паѓаат во кошницата на Арис. И сите се задоволни. Рибите, муштериите и Арис, кој брзо распродава, па така не мора да оди на рибниот пазар и се враќа пред да се разбуди Роза.

Роза многу слушаше за новата куќа пред да се преселат. Татко ѝ ја опишуваше како мал дворец.

¹ Милтос Сахтурис, *Рибите на ужасот*

— Розо моја, конечно најдовме куќа во Кралството на Мачките. Ќе имаш прозорец низ кој директно пред себе ќе ги гледаш сите мачки, десетици мачки. Ќе ги посвоиме сите. Ќе ги научиме да ни приоѓаат, а понекогаш ќе ги каниме и кај нас дома на чај.

Роза толку многу ги сакаше мачките што ги заборави сите прашања што ги беше смислила за куќата. Дали има балкон или двор. Дали ќе има своја соба. Дали во маалото има многу деца. Впрочем, знаеше дека што и да ѝ каже Арис, ќе разбере само ако види сама. На татко ѝ сè му се чинеше совршено.

— А кажи ми, господине раскажувачу, мачките пијат чај? - праша само.

— Секако дека пијат чај. Само што никој никогаш не ги поканил. А не ти го кажав ни најважното. До нашата куќа, на крајот од улицата, има мала шума на ридот. Таму можеме да го пуштиме Карлито на слобода.

— Дојде време, тато?

— Само Карлито знае. Сам нè избра, сам ќе одлучи и кога ќе замине.

Карлито ги посети едно утро на балконот, во старата куќа. Штом Роза ја отвори вратата, Карлито влезе во собата и повеќе не излезе. Ја оставаа вратата отворена, но тој не излегуваше. Неколку дена пред преселбата, Арис му направи убав кафез за да го пренесат. Таа вечер се договорија дека Карлито ќе остане со нив колку што сака.

— Славејчињата не живеат во кафези.

— Да, ама Карлито не е обично славејче. И ти самиот го велиш тоа, тато. Карлито нè избра нас.

— Сигурно не е обично, но колку и да нè сака, ќе овене во кафезот. Можеби дошол кај нас затоа што се изморил барајќи си го патот меѓу високите станбени згради. Можеби едноставно се изгубило.

— Да, ама му се допаѓа кај нас. Постојано пее.

— Му се допаѓа затоа што можеби заборавило колку е побаво да лета слободно.

— Можеби, рече Роза, но во себе се надеваше дека Карлито никогаш нема да посака да замине.

Но не рече ништо друго. Толку многу едвај чекаше да ја види новата кука во Кралството на Мачките. Пред да одат во куќата, Арис го замоли возачот на камионот, кој му беше пријател и муштерија, прво да ги однесе од задната страна, за да го видат ридот.

– Имаше право, тато, личи на шума, рече Роза, гледајќи ги високите дрвја на ридот.

– Секако дека имам право. Сум те излажал ли некогаш?

– Можеби ќе му се допадне на Карлито, рече таа и ѝ се испушти една воздишка, но се смири кога го виде Карлито спокоен во кафезот.

– А сега, ајде, возачу. Само внимавај на удовлицата. Стигнавме во дворецот на мачките.

– На кој кат рече дека е, тато?

– На најдолниот. Мачките не се качуваат со лифт, а јас ти ветив дека ќе бидеме блиску до нив.

– Браво, тато. Добро си направил.

Арис ѝ ги врза очите со една лента. „Принцезо моја“, ѝ шепна на уво, а потоа ја зеде в прегратка. Само за миг Роза помисли дека во старата станбена зграда, на најдолниот кат, живееше Хасим со своето семејство. Беа дојдени од Пакистан, неговите родители немаа работа, а Хасим немаше играчки. Но имаше убава златна рипка во стаклен сад. Кога Роза си замина, Хасим плачеше. Роза му го даде своето вовче, кое му беше омилената играчка, но Хасим ѝ рече дека не му е грижа што нема играчки, туку плаче само затоа што таа му беше единствената другарка. Роза му вети дека ќе го покани на чај во Кралството на Мачките.

2.

МОЖЕБИ ВРЕМЕТО УШТЕ НЕ ДОШЛО

АРИС ЈА ОТКЛУЧИ вратата и Карлито го слушна. Радосно ја крена главичката, излезе низ отворената вратичка од кафезот, полета и застана на перницата на Роза. Арис се приближи до ќерка си:

– Принцезо, обиколи го светот во сон, но наутро пак врати се назад, ѝ шепна, а потоа му свирна на Карлито.

Славејчето дојде и му застана на рамото.

– Добро утро, Карлито. Кажи ми, го препознаваш ли можеби ова перо? Што мислиш, кој од вашите поминал над нашето небо?

Арис извади една-две трошки од џебот и ги остави на масата. Карлито брзо замавта со крилјата до нив. Арис свари кафе и седна и тој на масата. До себе го остави перото.

– А јас ти велам дека перото му припаѓа на кралот на птиците. Којзнае каде оди? Ова перо можеби е за тебе. Можеби треба да заминеш. Можеби твојата задача овде заврши.

Во тој миг Роза се заврте во сон, а Арис се сврте и ја погледна. Црната, густа коса ѝ го беше покрила лицето. Неволно, Арис се сети на Марина. Уште од мала Роза го потсетуваше на мајка си. Црна коса и очи како јаглен, и бела кожа, речиси просирна. Кога Марина замина, Арис престана да патува, како што ѝ беше ветил. Целосно ѝ се посвети на нивната ќерка. Роза сè уште беше бебе. Лазеше низ куќата со неверојатна брзина. Подоцна сфати дека така го надоместувала својот проблем. Лекарите му рекоа дека нејзиниот случај е редок и сложен, дека еден ден ќе прооди, но дека ќе мора да направат тешки операции. Но двајцата успеаја. Роза застана на нозе, прооде, и секој чекор беше мало чудо. Арис мислеше дека Роза можеби никогаш не разбрала дека само таа ја искачи својата мала Голгота, додека другите деца брзо потрчаа. Потоа дојде училиштето и Роза учествуваше во сè, силно ги креваше нозете и секогаш ги стигнуваше другите. Во последната година

состојбата повторно се влоши. Лекарите му оставија неколку месеци за да одлучи. Операцијата мораше да се направи. Арис мислеше на сè. А што ако операцијата не помине добро? И самиот требаше да собере некакви пари за да престане да работи и да ѝ се посвети на Роза. Можеби ќе ѝ треба време да закрепне, а таа сигурно ќе сака тој да биде покрај неа. Тој се чувствуваше силен, но сакаше и Роза да биде подготвена. Сакаше да најде начин да ѝ каже, но зборовите му застануваа во грлото. Карлито дојде и му застапа на раката.

– Имаш право, се занесов. Темата ни е перото. Но има и нешто друго. Наскоро јас и Роза ќе замине, а не може ти да останеш овде сам. Разбра? Кога ќе успеам да ѝ кажам, ти што ќе правиш? Може да отсутствуваме долго. Надвор е пролет. Твоето годишно време.

Арис се сврте и го погледна Карлито, а тој ја помрдна главичката, ги истресе крилјата, па остана неподвижен.

– Добро. Можеби имаш право. Можеби времето уште не дошло. Можеби и ова е само некое случајно перо.

Арис стана и отиде да го остави перото на бирото на Роза.

– Добро утро, тато.

– Добро утро, принцезо.

– Зборувавше за некое перо?

– Да, најдов едно перо надвор, пред нашиот прозорец.

– Да не изеле нашите мачки некоја птица, некој пупунец, некое канаринче?

– Не, секако. Секој ден им давам доволно риби. А, и од каде овде слободна птица?

– Тогаш како се нашло перото?

– Можеби над нас патувал кралот на птиците, па му паднало. Тоа му го зборував на Карлито.

– Значи, трици и кучини?

– Не, вистинска приказна, многу стара.

— Ајде, тато, дојди кај мене во кревет да ми ја раскажеш приказната. Како се викал тој крал?

— Симург.

— И што направил тој Симург?

— Оставил едно свое перо во средиштето на Кина. Многу птици, кога го виделе, решиле да го побараат тој крал. Знаеле дека неговото име значи триесет птици. Знаеле дека неговиот дворец се наоѓа на Каф, кружната планина што ја прегрнува Земјата. Така, тргнуваат во големата авантура. Ќе треба да поминат низ седум градови и седум мориња. Повеќето се губат по патот. Само малкумина ќе успеат да стигнат.

— Сигурно триесет.

— Да, бистра птицо. Од каде знаеш?

— Прелесно, тато, нели рече дека името на кралот значи триесет птици.

— Браво, Роза.

— И ова перо ти го најде?

— Мислиш дека е перото на Симург?

— Да не ми го зборуваш сето ова за да ми кажеш дека ќе заминеш? Дека те чекаат седумте мориња?

— И седумте градови.

— Тато!

— Глупавка, се шегувам.

— Не сакам да замине од Кралството на Мачките.

— Нема да замине.

— Освен тоа, ми вети дека денес ќе останеш цел ден со мене.

— Јас секогаш си ги одржувам ветувањата.

— Ќе одиме на ридот?

— Ќе одиме. Но прво ќе готвиме.

Роза стана, а Арис ѝ го подготви појадокот.

— Денес сум расположен. Ќе ти ја направам највкусната рибја чорба. Јас ќе го чистам зеленчукот, а ти рибите. Важи?

— А, не може така. Ти рибите, јас зеленчукот.

— Договорено. Розо, заборавив да ти кажам. Ти ги донесов кредитите што ти ги ветив.

— Браво, тато, баш си шашав.

— Знаам.